

INSON PSIXOLOGIYASI
Ismoilova Shahzoda Azamat qizi
Samarqand Shahar Zarmed Universiteti talabasi
Ilmiy rahbar: Saidmurodova Zulfiya
SAMARQAND SHAHAR ZARMED UNIVERSITETI

Annotasiya: Mazkur ma'lumotda inson psixologiyasining qanday shakllanishi, hayotdagi muhim bosqichlarda qanday o'zgarishi va turli psixologik turlarga bo'linishi haqida fikr yuritiladi. "1 odam" tushunchasi yolg'izlikda yashovchi emas, balki ichki dunyosiga chuqur qarovchi, o'z fikrini anglay oluvchi inson sifatida talqin qilinadi. Inson psixologiyasi bolalikda asoslanadi, o'smirlikda shakllanadi va katta yoshda mustahkamlanadi. Har bir bosqichda inson o'ziga, atrof-dagilarga, hayotga nisbatan qarashlarini qayta quradi. Bu jarayonda yolg'izlik muhim rol o'ynaydi — u ba'zida og'ir kechadi, ba'zida esa o'zini tanish va anglashga imkon beradi. Maqolada shuningdek, psixologiya turlari — ichki (ruhiy holatlar asosida) va tashqi (atrof-muhit ta'siri bilan) omillar asosida aniqlanadi. Shaxslar turli psixologik toifalarga mansub bo'lishi mumkin: o'z fikrlariga yopishgan, jamiyatdan chetda bo'lishni afzal ko'radigan yoki o'zini yolg'izlik orqali mustahkamlaydigan shaxslar.

Xulosa sifatida, maqola inson psixologiyasi — bu murakkab, lekin har bir inson uchun noyob sayohat ekanini ko'rsatadi. Yolg'izlik esa bu sayohatdagi sinov, ayni paytda ilhom va o'zgarish manbai bo'lishi mumkin.

Kalit so'zlar: odam psixologiyasi, shaxsiy rivojlanish, ruhiy bosqichlar, yolg'izlik, ichki dunyo, psixologik jarayonlari.

Kirish: Inson psixologiyasi deganda, odamning ichki dunyosi — ya'ni uning fikrlari, his-tuyg'ulari, kayfiyati va xatti-harakatlari tushuniladi. Har bir inson o'ziga xos ruhiy holatga ega va bu holat uning hayoti davomida shakllanib boradi. Psixologiya fani esa ana shu ichki dunyoni o'rganadi. Psixologiya qadimdan odamlarni qiziqtirib kelgan. Nega odam ba'zida kuladi, ba'zida yig'laydi? Nega kimdir dadil, boshqasi tortinchoq? Bu kabi savollarga javob topishga psixologiya yordam beradi. Inson psixologiyasi turli omillar ta'sirida shakllanadi. Masalan: oilaviy tarbiya, do'stlar, maktab, atrof-muhit, hatto genetik xususiyatlar ham bunga ta'sir qiladi. Psixologiya fani bir nechta tarmoqlarga bo'linadi. Har bir tarmoq inson ruhiyatining ma'lum bir tomonini o'rganadi. Masalan, bolalar psixologiyasi, o'qituvchilar uchun psixologiya, ruhiy kasalliklarni o'rganadigan psixologiya va boshqalar.

Psixologiya – bu inson va hayvonlarning xulq-atvori hamda ruhiy jarayonlarini ilmiy organishidir deb aytib otgan Zimbardo Inson psixologiyasini oz yonalishlari mavjud. Biologik psixologiya – miya, nerv tizimi va biologik omillarning inson ruhiyatiga ta'siri. Kognitiv psixologiya – fikrlash, xotira, muammo hal qilish, idrok Ijtimoiy psixologiya – odamlarning jamiyatdagi munosabati, guruh ta'siri Rivojlanish psixologiyasi – bolalikdan to qarilikka qadar ruhiy rivojlanish Shaxs psixologiyasi – inson xarakteri, temperament, shaxsiyat nazariyalari.

1. Har bir insonning o'ziga xos hayotiy tajribasi bor. Ular qanday tarbiyalangan, qanday sharoitlarda o'sgan, qanday muhitda yashagan va qanday odamlar bilan muloqotda bo'lgan. Bu tajribalar har birining dunyoqarashini shakllantiradi. Masalan, ikki kishi bir voqea yoki hodisani turli tarzda qabul qilishi mumkin, chunki ular o'tkazgan tajribalari boshqacha. Insonning o'ziga xos hayotiy tajribasi uning dunyoqarashini shakllantirishda katta rol o'ynaydi. Har bir inson o'zining qanday tarbiyalanganini, qanday sharoitlarda o'sganini, qanday muhitda yashaganini va kimlar bilan muloqotda bo'lganini o'zida aks ettiradi. Masalan, ikki kishi bir voqea yoki hodisani turlicha qabul qilishi mumkin, chunki ularning o'tkazgan tajribalari bir-biridan farq qiladi.

2. Madaniyat va an'analar insonning dunyoqarashini shakllantiruvchi yana bir muhim omil hisoblanadi. Har bir madaniyatning o'ziga xos qadriyatlarini, urf-odatlarini va hayotga qarash uslublarini mavjud. Sharq va G'arbda yashovchi insonlarning hayotga qarashida sezilarli farqlar

mavjud. Bu farqlar, odatda, ularning yashash sharoitlariga, tarbiyasiga, diniy e'tiqodlariga va ijtimoiy qadriyatlariga asoslanadi.

3. Shaxsiy qadriyatlar va e'tiqodlar: ham insonning dunyoqarashini shakllantiruvchi asosiy omillardan biridir. Har bir inson o'ziga xos qadriyatlarni, ishonchlarni va hayotdagi maqsadlarni belgilaydi. Bu qadriyatlar va e'tiqodlar shaxsning qanday qarorlar qabul qilishini, qanday muammolarni hal qilishini va boshqalar bilan qanday munosabatda bo'lishini ta'sir qiladi. Masalan, ba'zi odamlar diniy e'tiqodlariga asoslanib hayotga qarashadi, boshqalar esa ilmiy va mantiqiy nuqtai nazardan qarorlar qabul qilishadi.

Agar bir insonning e'tiqodi va qadriyatlari jamiyatga xizmat qilishga, boshqalarga yordam berishga asoslangan bo'lsa, u jamiyatdagi o'z o'rnini topishda va ijtimoiy mas'uliyatni his qilishda ko'proq muvaffaqiyat qozonishi mumkin. Aksincha, ba'zi insonlar o'zining shaxsiy manfaatlariga ko'proq e'tibor qaratishadi va bu ham ularning dunyoqarashini shakllantiradi.

4. Emotsional holat va hissiyotlar: Insonlarning dunyoqarashi va fikr yuritishlari ularning hissiyotlariga, ruhiy holatlariga ham bog'liq. Ba'zi odamlar hayotga optimistik qarashlari mumkin, boshqalar esa pessimistik bo'lishi mumkin. Bu hissiy holatlar ularning dunyoqarashini shakllantiradi.

5. Intellektual daraja va bilim: Insonlarning bilim va tajribalari ham ularning dunyoqarashini belgilaydi. O'rganish, ilm-fan va kitoblar orqali olingan bilimlar, boshqalar bilan o'zaro aloqada qanday qarorlar qabul qilishni ko'rsatadi. Yaxshi o'qigan yoki ma'lum bir sohaga oid chuqur bilimga ega insonlarning dunyoqarashi boshqalarga nisbatan turlicha bo'lishi mumkin.

6. Fikrlar va qarorlar: Har bir insonning fikrlash uslubi va qarorlar qabul qilish jarayoni turlicha bo'ladi. Ba'zi odamlar hissiyotlariga ko'ra qarorlar qabul qiladi, boshqalar esa mantiq va analitik fikrlashga tayanadi. Bu ham ularning dunyoqarashini belgilaydi. Masalan, ba'zi odamlar aniq va qat'iy qarorlar qabul qilishga moyil bo'lishi mumkin, chunki ular o'zlarining intellektual qobiliyatlariga ishonadilar. Aksincha, boshqa bir kishi ko'proq his-tuyg'ularini e'tiborga olib qarorlar qabul qilishi mumkin, bu esa ularning dunyoqarashini sezilarli darajada o'zgartira

Xulosa Inson psixologiyasi juda murakkab va turli omillarni o'z ichiga oladi. Biologik, tarbiyaviy, emotsional, shaxsiy tajriba, madaniyat va ijtimoiy omillar – bularning barchasi birgalikda insonning psixologik holatini va dunyoqarashini shakllantiradi. Psixologiya bu insonlarning fikr va xulq-atvorini, his-tuyg'ularini va qarorlar qabul qilish jarayonlarini tushunishga yordam beradi. Inson psixologiyasini o'rganish nafaqat individning, balki jamiyatning ham yaxshilanishiga, odamlar o'rtasida yanada samarali muloqot va o'zaro tushunishni rivojlantirishga xizmat qiladi. Insonning dunyoqarashi bir nechta omillar bilan belgilanadi va bu omillar har bir kishining o'ziga xos hayotiy tajribasi, madaniyati, qadriyatlarini va hissiyotlari bilan bog'liq. Shaxsning dunyoqarashi, uning qarorlarida, boshqalar bilan aloqalarida va umumiy hayotga bo'lgan yondashuvida katta ta'sir ko'rsatadi. Insonning hayot tajribasi, madaniy va ijtimoiy omillar, hissiyotlar, intellektual daraja va shaxsiy qadriyatlar, barchasi birgalikda uning dunyoqarashini shakllantiradi va hayotini qanday tushunishini belgilaydi.